

ויש אומרים שלעולם יש להגביה הידים, כדי שיבואו המים בכל שטח האצבעות. וגם טעם נסתר יש בדבר. (ע' מגן אברהם; חדושי אגדות מהר"ל. וכתב שלכך רב, הגם שהיה אמורא שיש לו לפרש דבריו, לא פירש הטעם המבואר בברייתא).

ו. בדיעבד, אם לא הגביה — כל שלא ראה שיצאו המים חוץ לפרק וחזור — אין מחויב ליתול שנית. (עפ"י משנ"ב קסב סק"ב ושעה"צ). והחזון-איש (ידיים א, יח) נקט שידיו טמאות.

במים אחרונים — צריך שישפיל ידיו למטה, כדי שתירד הזוהמה ותצא.

ב. אמר רבי אבהו: כל האוכל פת בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא...
א. נחלקו הפוסקים כאשר נוטל רביעית בבת אחת, האם צריך ניגוב משום מיאוס, או כיון שברביעית אין המים טמאים, אין צריך ניגוב. וכל שכן בטבילת הידים בנהר וכד'.
ואולם מי שדעתו קצה עליו יש בו משום מיאוס וצריך ניגוב. (עפ"י או"ח סוס"י קנח ובמשנ"ב).
ב. הסכמת הפוסקים לברך ברכת הנטילה לאחר הנטילה וקודם הניגוב, שאז נשלמת המצוה. (עפ"י תוס' פסחים ז: רא"ש ברכות ז, לד; פסחים א, י). ואף בטבילת הידים נוהגים כן.
ג. יש מי שכתב על פי משמעות לשון הגמרא, שאין בדבר איסור גמור, ומסתבר שהאוכל בלא ניגוב אינו עבריין כמו האוכל ללא נטילה. (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב נג).

ג. דרשו חכמים: כל האוכל לחם בלא נטילת ידים כאילו בא על אשה זונה...
אמר רבי זריקא אמר רבי אלעזר: כל המזולזל בנטילת ידים (שאוכל תמיד בלא נטילה. רש"י, וע' באר היטב קנח סקט"ז) נעקר מן העולם (שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה רש"י). ונעקר על ידי עניות. (תוס', עפ"י שבת סב).
במסכת עדיות (ה) מבואר שהמזולזל בנטילת ידים חייב נידוי (ומובא באו"ח קנח, ט).

ד פ י מ ד — ה

ז. א. הבא על אשת איש, מה ענשו לעולם הבא?
ב. אלו מאמרים הובאו בסוגינתנו בגנות הגאווה וגסות הרוח וענשן, ובשבח הענוה ושפלות הרוח?
ג. תלמיד חכם, האם יהא שפל לגמרי או ראוי שתהיה בו מעט מן הגסות כדי שיהא יראוי על הבריות?
א. דרש רבא את הפסוק ואשת איש נפש יקרה תצוד: כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה יקרה היא מפנינים, היא תצודנו לדינה של גיהנם.
וכן אמרו במקום אחר: כל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה — נטרד מן העולם. ומה שאמרו בבבא מציעא, הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, פרשו התוס' שמדובר כשעשה תשובה. וכן תשובה עם יסורין מכפרת.
ועוד דרשו על הכתוב יד ליד לא ינקה רע — כל הבא על אשת איש אפילו הקנהו להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו, לא ינקה מדינה של גיהנם (רב). דבי רבי שילא דרשו: אפילו קיבל תורה כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם. ורבי יוחנן דרש: אפילו עושה צדקה בסתר לא ינקה מדינה של גיהנם.

ב. אזוהרה לגסי הרוח מנין? אמר רבא אמר זעירי: שמעו והאזינו אל תגבהו. רב נחמן בר יצחק אמר: ורם לבבך ושכחת את ה"א. וכתוב השמר לך פן תשכח את ה"א.
הסמ"ג מנה לאו זה במנין המצוות. והיינו כרנב"י, אבל לזעירי אינו אלא לאו מדברי קבלה. (ע' מרומי שדה דוגמא לזה).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש...
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים...
ורבי יוחנן עצמו אמר: כאילו כפר בעיקר... ר' חמא בר חנינא אמר: כאילו בא על כל העריות...
עולא אמר: כאילו בנה במה...

כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט (מחשיבותו) ואיננו. ואם חוזר בו — נאסף בזמנו... ואם
לאו וכראש שבלת ימלו — כזקן השבולת שהוא נשבר ונופל מאליו. פירוש אחר, כשבולת עצמה.
משל לאדם שנכנס לתוך שדהו, גבוהה גבוהה הוא מלקט.

אמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשר... אין עפרו ננער... שכינה מיללת
עליו...

אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא: כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים
לדור בעולם... [יש ששונים זאת על מספרי לשון הרע].

אמר רבי אלכסנדר: כל אדם שיש בו גסות הרוח, אפילו רוח קימעה עוכרתו...

דרש רב עירא ואיתימא רבי אלעזר: בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם; מדת בשר ודם
גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל, אבל מדת הקב"ה אינו כן, הוא גבוה ורואה את
השפל...

ואת דכא ושפל רוח — רב הונא ורב חסדא; אחד אמר, אתי דכא. ואחד אמר אני את דכא. וכן
מסתבר, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכירתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה.
אמר רב יוסף: לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וכו'.

ג. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית (רש"י: מדה
קטנה של גאווה, שלא יהו קלי הראש מסתוללין בו, ויהיו דבריו מתקבלים עליהם בעל כרחם). אמר
רב הונא בריה דרב יהושע: ומעטרתו כזקן השיבולת (גסות מועטת נאה והוגנת לו). אמר רבא: בשמתא
זה שיש בו גסות הרוח, ובשמתא זה שאין לו כלל (שאינו יראוי על בני עירו ואין בו כח להוכיחם).
אמר רב נחמן בר יצחק: לא מינה ולא מקצתה, והלא נאמר תועבת ה' כל גבה לב.

וכן פסק הרמב"ם (ודלא כרב חייא בר אשי ורבא. הגהות מיימוניות): 'יש דעות שאסור לא לאדם
לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין
דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד...
ולפיכך צוו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח. ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר...
ועוד אמרו בשמתא מאן דאית ביה גסות הרוח ואפילו מקצתה...'. וע' בפסקי ריא"ו.

דף ה

ח. האומר לאשתו 'אל תסתרי עם פלוני' ודברה עמו; 'אל תדברי עם פלוני' ונסתרה עמו — מה דינה?

'אל תסתרי עם פלוני' ודברה עמו — עדיין היא מותרת. נסתרה — אסורה. 'אל תדברי עם פלוני' — אפילו נסתרה עמו מותרת, שאין זה קינוי שאמרה תורה, שהדיבור אינו כלום. והוא הדין 'לא יהא לך עסק עם פלוני' — אין זה קינוי. פוסקים, אה"ע קטו, ח. וכן כשאמר לה לא להכניס לביתה איש פלוני וכיוצא בזה, הואיל שיש במשמע שהוא אוסר עליה אפילו שלא בסתר, הלכך אין זה קינוי (עפ"י שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב צו).

דפים ה — ו

ט. א. אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, ומת בעלה — האם היא נופלת לאחיו ליבום או לחליצה?
ב. אשת כהן שנאנסה ונאסרה עליו, ויש לו אח חלל — האם היא מתייבמת לו אם לאו?
א. אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ונאסרה עליו ולא הספיק להשקותה עד שמת — הרי זו חולצת ולא מתייבמת.
בטעם הדבר נחלקו הלשונות בדברי רב יוסף, אם משום והיתה לאיש אחר — ולא ליבם [ומ"מ צריכה חליצה כשם שמהבעל היתה צריכה גט], או סברא היא, שהרי התורה הוציאתה מהבית וזה נחייב אותו להכניסה! או שהכתוב קראו לנושאה איש אחר — ואין סברא לחייב את זה לייבמה. ורבא אמר: קל וחומר, אם נאסרה במותר לה, באסור לה (— אחי בעלה) לא כל שכן.
א. צרתה מתייבמת. כן פסקו הרמב"ם (יבום ו, יט) והרי"ף. וע' באור שיטתם בחדושי הגר"ח שם ובברכת שמואל יבמות ז. וכתב החזו"ן-איש (קכו, ז) שחליצת הסוטה פוטרת צרתה ואינה כחליצה גרועה שצריכה לחזור על כולן.
ב. האחרונים דנו האם הסוטה לאח עומדת באיסור כרת ד'אשת אח' כיון שנתמעטה מיבום מדאורייתא, אם לאו. ויש תולים זאת במחלוקת הראשונים. (ע' שעה"מ יבום ו, י; חזו"א קל, ד).
דין סוטה-ודאי לענין יבום וחליצה, ודין צרתה — ביבמות יא.

ב. אשת כהן שנאנסה ומת בעלה ויש לו אח חלל — מתייבמת, שאעפ"י שנאסרה על בעלה, לא נאסרה על אחיו שנתחלל מהכהונה והוא כישראל.
היה האח כהן כשר, אינה מתייבמת. וכתב הנמוקי-יוסף (ביבמות יא) להסתפק אם צריכה חליצה אם לאו. (ע"ע בית שמואל קעג; משנה למלך יבום ו, יט; אבני נזר אה"ע רל; אחיעזר ח"א א, יג; חזו"ן איש קל, ז; שפת אמת).

דף ו

י. א. אלו נשים אסורות לאכול בתרומה משום זנות או חשש זנות?
ב. סוטה שיש לה עדי טומאה במדינת הים, האם המים בודקים אותה?
א. אלו אסורות מלאכול בתרומה —
האומרת טמאה אני לך; —
א. לדברי רב ששת (בנדרים ז:), דוקא לאחר קינוי וסתירה אסורה בתרומה, אבל ללא קינוי וסתירה אוכלת, שלא תוציא לעז על בניה. וכן מפרש בירושלמי (תוס'). וכתב בחדושים-ובאורים שמסתבר שאינה מותרת אלא בתרומה דרבנן, אבל תרומה דאורייתא כיצד אפשר להתירה בזמן שהיא יודעת